

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת"

מסכת עבודה זרה - דף כב, ב כג

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

איך פסקה זוהמתן של הגרים לאחר מתן תורה?

אמר ריו"ח בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה, ולכן תאב לרובע בהמה. וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. תוס' (ש"ה עובדי כוכבים שלא עמדו) ביאר שאף כלפי גרים פסקה זוהמתן, שאמנם הם לא היו במעמד הר סיני, אבל מזלם היה ולגבי פסקה זוהמתן מספיק. המהרש"א והמהר"ם תמו על דברי התוס', שהרי הדברים מבוארים בגמ' בשבת קמו, א להדיא.

דעת המהר"ם שבאמת תוס' באו לומר כפי הגירסא בגמ' בשבת כך הגמ' לפנינו, אמרה שפסקה זוהמה אף מהגרים, "שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי? אמר ליה, אף על גב דאינוהו לא הוו מזלייהו הווי! דכתיב את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר אינו פה וגו'.

בספר עלה דיונה, ביאר בדברי התוס' שבאו ליישב את אריכות הלשון בגמ', מדוע התייחסו בגמ' לעכו"ם, הרי הגמ' שאלה ביחס לישראל, אם יש חשש לזוהמה שהטיל הנחש בחוה, לכאורה ישראל ועכו"ם שווים בכך, והיה לגמ' לתרץ ישראל שעמדו בהר סיני נטהרו ופסקה זוהמה, ותו לא. מדוע האריכה הגמ' בביאור הענין לגבי עכו"ם. וע"ז אמרו תוס' כדי שלא נמנע את הגרים, אלא דווקא עכו"ם ממועטים, והגרים שמזלם היה נטהרו.

וצ"ל בדבר הנשגב שהמזל של הגרים היה ולכן פסקה זוהמתן ונטהרו כמעלה של עם ישראל - מה ביאור הענין. ובהקדמה לדבר נקדים עוד סוגיא.

אמרו בגמ' בדרים כ, "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבתלי תחטאי", שהבושה מביאה לידי יראת חטא. מיכן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן. אחרים אמרו, כל אדם מחטא ביישן לא במהרה הוא חוטא. ומי שאין לו בושת פנים, בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

מבאר המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב הבושה פרק א) את מהלך דברי הגמ'. וכך, דבר ברור שמידת הבושה, היא ההפך של מידת העזות. יסוד העזות, שאינו מקבל מרות, ואינו ירא מאף אחד. כנגד זה, אדם שיש בו בושה, אינו עומד בפני אחר ומקבל מרות, א"כ כוונת הבושה מביאה לידי יראת חטא, שאם בעל בושה, אינו עומד בפני אדם, כ"ש שהוא מקבל על עצמו יראת ד' יתברך. ועבור זה סימן טוב באדם שהוא ביישן. היינו לומד מהמהר"ל, שב' המיסרות הראשונות ממשיכות אחת את השניה. בעבור שמידת הבושה גורמת ליראת חטא, אז אדם שיש בו בושה זה סימן טוב לו שהוא ירא חטא.

אחרים הוסיפו עוד נדבך, "לא במהרה הוא חוטא", אדם החוטא הוא יוצא מן היישר, כמו שאמרו "העז איש רשע פניו ישר יבין דרכו". מי שהוא הפוך מעז, היינו שהוא בעל בושה לא במהרה הוא חוטא, כי כל מצוות ד' יתברך הם גזירה מד' ה' האדם, כאשר האדם הוא בעל בושה, וכאמור גדר הבושה שהמתבטא מתפעל מאחר ואינו עומד כנגדו, לכן בעל הבושה מוכן לקבל הגזירות והמצוות מאת ד' יתברך, שהוא הגודר. ואם הוא מקבל הגזירות והמצוות, פועל יוצא שהוא מוכן שלא לעבור על פי ד'. היינו, מבאר המהר"ל, ש"לא במהרה הוא חוטא", מתייחס אף לעשיית המצווה בפועל, ואף על הסור מרע. היות ובעל הבושה מקבל את ציוו ד' שגזר על הכל, כשם שעשה את המוטל עליו, יתרחק מהחטא. וזה הוספה מעבר למה שאמרו מקודם שהבושה מביאה לידי יראת חטא. אלא אף יתרחק מן החטא בעקבות כך.

ולכן הוסיפו, "כל מי שאין לו בושה ידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני". היות ובהר סיני התגלה הקב"ה לכלל עם ישראל בתור מלך ישראל ואלוק עילוני, לתת לנו את הגזירה והמצווה. ונאמר במעמד הר סיני "למען תהיה יראתו על פניכם לבתלי תחטאי", כלומר כאשר התגלה כבוד ד' במעמד הר סיני ישנם קיבלנו את המצוות, ושם נצטוו ישראל לשמור על המצוות ולקבל את הגזירות, שם נגלה כבוד ד' בעצמתו. וכאשר יבא המלך בעצמו, ולא ע"י שליח זוהי מידת היראה. ואותה יראה לא היתה מוגבלת לאותו הזמן בלבד, שהרי באותה שעה הקב"ה לקח את האומה הישראלית לעם, כפי שנאמר "אנכי ד' אלוקיך". ושנגלה ד' עליהם בעצמו, והיה יראתו על פניהם נעשו ישראל לד' יתברך לעם. וזאת הייתה הצורה שעם ישראל קיבל את התורה והמצווה, ע"י היראה שהתגלה הקב"ה בעצמו. ומילא, מי שאין לו בושה, ואינו מוכן לקבל יראה, בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו בהר סיני. כי בהר סיני אי אפשר בלא יראה, שבזה נעשה ד' יתברך מלך על ישראל, והם לו לעם. ולא שייך בלא זה. ואם עמדו אבותיו בהר סיני, וקבלו אבותיו יראת ד' על פניהם, לא היה לדבר הזה הסרה כלל, כמו שלא מתבטלת מלכותו של הקב"ה מעל עם ישראל היות וזו הצורה וכך הוא הענין.

א"כ צריך להשכיח גר שהתגבר והצטרף לאומה הישראלית, האם שייך לומר שיחסר לו במידת הבושה. או ע"פ דברי המהר"ל, נצטרף להבין איך נקנית לו מדת הבושה, שהרי היא חלק מחלקי היהדות למען יקבל על עצמו את התורה המצווה והגזירה. ומסתבר הענין, שאף ע"ז יבואר כדברי התוס' לפנינו ששורשם מהגמ' בשבת, שמזל הגרים היה במעמד הר סיני, וכאן שוב צריך להשכיח - מה הביאור.

פרק אין תעמידי

באכסניות של גוים **אסור להעמיד בהמות** מפני שהם חשודים על הרביעה, **ואין לאשה להתייחד עמהם** אפילו באופן שיש היתר יחוד עם ישראל **משום** שהגוים חשודים על העריות. **לא יתחד עמהן אדם** מפני שחשודים על שפירות דמים.

ביאר רב תחליפא בשם רב שילא בר אבנאי בשם רב (עוד ביאורים מביאה הגמ' בריש כז, א להלל), שגוי חס על בהמתו שלא תעקר **ולכן** אין לחוש שרבע את בהמתו, **או** בבהמה זכר **ביאר רב כהנא** שההרבעה מכחישה את בשרו, **ולכן** אמרו בברייתא שמתור לרכוש מגוי בהמה לקרבן, שאין לחוש שהקצה אותה לע"ז או עבדה, שהרי לא היה מוכר. **וכן** לחוש שרבע משום שחס על בהמתו של תעקר, **ולכן** המשנה חששה שמה ירבע בהמות של ישראל באכסניות.

וכן מותר לקחת **בהמה לקרבן** מרועה של גוי, משום שחושש שהבעלים ירגישו שרבע אותם, ובזה אין לומר שמעקר או מכחיש את בשרם. **מבאר הגמ'** שהגויה חוששת שמה ירדוף אחריה הבהמה זכר בכל שעה ויתגלה קלונה. **שואלת הגמ'** שבר יוסף אמר שאלמנה **לא תגדל כלב** בביתה **ולא ידור תלמיד בביתה**, תלמיד מוכן שאין חשש שיגלה קלונה, ולכן אסרו. אבל מה חששו בכלב, אם תעשה עמו עבירה הרי ירדוף אחריה בכל שעה וחוששת שיתגלה קלונה. היות ורודף אחריה גוי אם תתן לו מנת בשר, לכך אמרו וחששו שמה תעשה עמו עבירה ויתלו בחתיכת בשר.

בברייתא מבאיר שאין לייחד בהמה אצל נשות הגוים, **ביאר מר עוקבא בר חמא** משום שהגוים מצויים אצל נשות ברהרם, ופעמים לא ימצא את האשה ויבוע את הבהמה. **וני"א** אפילו מוצא אשה גויה חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהם. **אמר ריו"ח** בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמה, ולכן תאב לרובע בהמה. וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן.

הסתפקו אם יש לחוש להעמיד עופות באכסניות הגוים כדרך שאסרו בהמה. **מביאה הגמ' ראיא שאמר רב יהודה בשם שמאל בשם רבי חנינא** שראה עכו"ם נוטל אוזן מן השוק רבעה, חנקה, צלעה ואכלה. א"כ הם חשודים אף על העופות. **אמר רבי ירמיה דפתח**, ראיתי ערבי שלקח ירך מן השוק חקק בה כדי רביעה, רבעה צלעה ואכלה.

זדעב רבינא, האמרו בברייתא שמתור לקחת בהמה לקרבן מגוי, מדובר **בדיעבד**. והמשנה שאמרה שאין להניח בהמות באכסניות הגוים זה דין **לכתחילה** היות וחשודים על הרביעה. **ומביאה הגמ'** שיש לחלק בין בדיעבד לכתחילה, ממה שאמרו שאשה שנכבשה אצל הגוים **מחמת ממונ**, מותרת לבעלה. ואם **מחמת נפשות** אסורה לבעלה.

מבאר שאסור להתייחד עם הגוים, אבל בשובה גוי מחמת ממונ, חושש שלא יפרעו לו ממנו **הגמ'**, שאף בדיעבד אסור, אבל בשובה גוי מחמת ממונ, חושש שלא יפרעו לו ממנו אם יטמא את האשה. **והראיה** שבדיעבד אסורה, ממה שמחמת נפשות אסורה לבעלה. **לדעת רבי פדת**, המשנה היא דעת ר"א שחשש לרביעה. **והברייתא** שהתירה לרכוש בהמה מגוי לצורך קרבן, זה שיטת רבנן שלא חששו לרביעה. **שמבאר** במסכת פרה, **לדעת ר"א** אין לרכוש פרה אדומה מגוי, **ורבנן** היתירו. **והבינה הגמ'** שנחלקו אם חוששים לרביעה. **שואלת הגמ'**, לכו"ע לא חששו לרביעה, **ולר"א** אין לרכוש מגוי משום שלמד **כשיטת רב יהודה בשם רב**, שאם הניח על הפרה אדומה שקיים ריקים אפילו לא זה הפרה מנקמה, פסלה. **רבנן** לא חששו שהנית, **ור"א** חשש שהיקים. **זוחה הגמ'** שלא מסתבר שבבעור הנאה קטנה של הנחת השקיים יפסיד את הפרה. **וברביעה** יש לומר שיצור תוקפו. וא"כ עדיין נאמר שנחלקו האם חוששים לרביעה. **זוחה הגמ'** לכו"ע אין לחשוש לרביעה, **ור"א** שאסר משום שלמד **תני דבי שילא** "דבר אל בני ישראל ויקחו אליך" ומומנע עכו"ם. **זוחה הגמ'**, שהרי ר"א פוסל בכל הקרבנות, והמיעוט הוא רק בפרה אדומה. **א"כ מבאר שר"א חשש לרביעה**.

רצו לומר שרבנן סברו שאין לחשוש לרביעה רק בפרה אדומה שערכה רב, ולא יפסיד הגוי את הפרה מחמת יצרו. **אבל לגבי שאר בהמות** מודים לר"א שיש לחשוש לרביעה. **זוחה הגמ'**, א. מבייאת שאמרו שמתור לקחת בהמה מן הגוי לצורך קרבן לא רבנן ולא ר"א. ב. מבאר להדיא בברייתא שהקשו חבריו של ר"א לר"א "כל צאן קודר יקבצו לך יעלו לרצון על מבחתי" **א"כ מבאר** שיעלו את בהמות העכו"ם ולא חוששים לרביעה.

מבאר שנחלקו ר"א ורבנן רק בחשש שרביעה, אבל **במקום שודאי** נרבעה הפרה האדומה נפסלת, **רצו להוכיח** שקדושתה קדושת בהמה מן הגוי לצורך בקד הבית נפסלת ברביעה. **מבאר הגמ' למסקנא**, היות ומום פוסל בפרה, פוסל אף ערוה וע"ז. **לה"א רצו לומר** שפוסל בה רביעה משום שנאמר בה "וטאתי". **והגמ' דחתה** שא"כ יהיה בה פסול יוצא דופן, **והדבר** תלוי במחלוקת רבנן ור"א.